

Pieņemts spriedums lietā attiecībā uz valsts valodas zināšanu apjoma prasībām pašvaldību domju deputātiem

2013. gada 7. novembrī Satversmes tiesa ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2012-24-03 „Par Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumu Nr. 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” 1. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam”.

Sabiedrības interesēs ir tas, lai deputāts savus pienākumus pildītu pienācīgi, tostarp spētu sazināties ar iedzīvotājiem valsts valodā.

Apstrīdētā norma

Apstrīdētā norma nosaka, ka pašvaldību domju deputātiem obligāts valsts valodas zināšanu un prasmju apjoms ir C līmeņa 1. pakāpe.

Augstākā juridiska spēka normas

Satversmes 91. pants: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas” (tiesa vērtēja normas atbilstību panta pirmajam teikumam).

Satversmes 101. pants: “Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu. Pašvaldības ievēlē piltiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda.”

Valsts valodas likuma 6. panta pirmā daļa: “Valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī to uzņēmēj sabiedrību darbiniekiem, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, jāprot un jālieto valsts valoda tādā apjomā, kāds nepieciešams viņu profesionālo un amata pienākumu veikšanai.”

Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pants noteic gadījumus, kas Ministru kabinets var izdot ārējus normatīvos aktus (noteikumus), tostarp, ja likums Ministru kabinetu tam īpaši pilnvarojis.

Lietas fakti

Konstitucionālās sūdzības iesniedzēji Natalja Čehova un Valērijs Kravcovs norāda, ka apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežojot viņu iespējas veikt pašvaldības domes deputāta amata pienākumus. Tā izvirzot prasības, kādas viņiem nebija noteiktas, kandidējot 2009. gada pašvaldību vēlēšanās.

Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētajai normai nav leģitīma mērķa. Pašvaldības deputāts varot strādāt ar vēlētāju iesniegtajām prasībām vai ar viņiem sazināties, izmantojot tulka, konsultanta vai literārā redaktora palīdzību.

Tā kā Ministru kabinets apstrīdēto normu esot izdevis bez likumdevēja pilnvarojuma, tā neatbilstot arī Valsts valodas likumam, kas paredzot prasības pašvaldību domju darbiniekiem, bet ne deputātiem.

Apstrīdētā norma paredzot atšķirīgu attieksmi pret pašvaldību domju deputātiem atkarībā no valodas, kādā viņi ieguvuši izglītību. Proti, noteiktas personu grupas esot atbrīvojamas no valsts valodas prasmes pārbaudes. Tādējādi apstrīdētā norma pārkāpjot Satversmes 91. pantu un ierobežojot Satversmes 101. pantā noteiktās tiesības.

Satversmes tiesas secinājumi

Par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 101. pantam

Satversmes tiesa vērtēja, vai pieteikuma iesniedzēju pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu (uz likuma pamata), vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam. [15, 16].

Tiesa secināja, Ministru kabinetam Valsts valodas likuma 6. panta piektajā daļā ir dots skaidrs un precīzs pilnvarojums noteikt personām nepieciešamo valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu, tātad pamattiesību ierobežojums ir noteikts uz likuma pamata un atbilst Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam. [16.3]

Apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir nodrošināt vietējās pārvaldes efektīvu darbību un aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu, nostiprinot latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu

Latvijā. Likumā noteikto pašvaldības funkciju pienācīga izpilde netiktu nodrošināta, ja deputāti pašvaldības domes darbā piedalītos tikai formāli, neprotot un nelietojot valsts valodu amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā līmenī un pakāpē. [17]

Satversmes tiesa secināja, ka pašvaldību domju deputātiem un citām valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonām izvirzītās prasības par valsts valodas zināšanām Latvijā ir ilgstošas un nemainīgas valsts politikas rezultāts, kas normatīvi nostiprināts Satversmē un likumos. [18.2, 18.4.1]

Vērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību samērīguma principam, tiesa citastarp norādīja, ka sabiedrības interesēs ir tas, lai deputāts savus pienākumus pildītu pienācīgi un patstāvīgi, tostarp spētu sazināties ar iedzīvotājiem valsts valodā. [18.3, 18.4.4]

Pieteikuma iesniedzēji, kuri neprata un nelietoja valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē, varēja ieņemt deputāta amatu līdz sava pilnvaru termiņa beigām. Tādējādi apstrīdētā norma neradīja būtisku kaitējumu tām personām, kuras 2009. gadā notikušajās vēlēšanās tika ievēlētas pašvaldību domēs. Savukārt pieteikuma iesniedzējiem uzlikto naudas sodu – 30 un 35 latu apmērā, kā arī noteikto prasību pēc sešiem mēnešiem piedalīties atkārtotā valsts valodas lietojuma pārbaudē, Satversmes tiesa secināja, ka nevar uzskatīt par nesamērīgi smagām tiesiskajām sekām. [18.4.3]

Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 101. pantam. [18.4.4]

Par atbilstību Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai

Pieteikuma iesniedzēji pauda uzskatu, ka pašvaldības domes deputāts nav darbinieks. Satversmes tiesa norādīja, ka jēdziens „darbinieks” Latvijas tiesību sistēmā tiek lietots ne vien Darba likuma izpratnē (fiziska persona, kas tiek nodarbināta uz darba līguma pamata), bet arī plašākā nozīmē. Pašvaldības domes deputāts ir nodarbinātais, kuram par amata pienākumu veikšanu ir tiesības saņemt atlīdzību. Ievērojot Satversmes 107. panta regulējumu un citus normatīvos aktus, pašvaldības deputāts ir darba ņēmējs. Līdz ar to jēdzienu „darbinieks” var attiecināt arī uz tādiem amatiem un profesijām, kurās nodarbinātības tiesiskās attiecības netiek dibinātas ar darba līgumu, bet balstās uz cita tiesiska pamata. [16.2.1]

Tādējādi Valsts valodas likuma 6. panta pirmajā daļā lietotais jēdziens „darbinieks” aptver arī pašvaldību domju deputātus, un apstrīdētais regulējums atbilst Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai. [16.2.2]

Par apstrīdētās normas atbilstību vienlīdzības principam

Tiesa atzina, ka apstrīdētā norma noteic pienākumu prast un lietot valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē visām personām, kas ieņem pašvaldības domes deputāta amatu. Tā nenošķir atsevišķā grupā tādus deputātus, kuri būtu atbrīvoti no pienākuma prast un lietot valsts valodu noteiktā līmenī un pakāpē. Līdz ar to apstrīdētā norma paredz tikai vienu personu grupu – visus pašvaldību domju deputātus, un tiem noteiktās prasības par valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu ir vienādas. [22.1] Apstrīdētā norma nerada atšķirīgu attieksmi pret pašvaldību domju deputātiem. [22.2]

Tādējādi apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas nolēmums

Satversmes tiesa nosprieda: atzīt Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumu Nr. 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” 1. pielikumu, ciktāl tas attiecas uz pašvaldības domju deputātiem, **par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.**

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv,

67830748, 29813216